

IMPACTUL PE TERMEN SCURT ȘI MEDIU AL ATACURILOR ISLAMIȘTILOR DIN AL QA'IDA ASUPRA SUA, DIN 11 SEPTEMBRIE 2001

*Dr. Alba-Iulia Catrinel POPESCU**

Ziua de 11 septembrie 2001, când islamiștii afiliați organizației teroriste Al Qa'ida au atacat clădiri simbol de pe teritoriul Statelor Unite ale Americii, a reprezentat un punct de inflexiune în istoria recentă a umanității. Impactul acestor atacuri depășește cu mult alte evenimente contemporane, care au declanșat procese geopolitice de anvergură, precum Criza Suezului din 1956 sau Revoluția Islamică din Iran din 1979. Dacă inițial omenirea s-a aflat în stare de șoc, văzând cum superputerea momentului pare paralizată în fața agresiunii unui dușman puțin cunoscut, ulterior, măsurile de securitate și dinamicile geopolitice au răsturnat nu doar modul de viață de până atunci al populației Terrei, ci și paradigme, concepte strategice, comportamente politice. Articolul de față își propune să analizeze modul în care atacul orchestrat de fanaticii salafisti din Al Qa'ida a transformat și continuă să transforme societatea și dinamica geopolitică globală.

Cuvinte-cheie: războiul împotriva terorismului; Turnurile Gemene; World Trade Center New York; Operația Enduring Freedom; Al Qa'ida; islamism; salafism.

Nimic special nu se anunța în plan internațional în dimineața zilei de marți, 11 septembrie 2001, o zi de lucru ca oricare alta. Nu se anunțaseră mari reuniuni internaționale, nu izbucniseră conflicte, nu se produsese nici o calamitate naturală.

** Dr. Alba-Iulia Catrinel POPESCU este conferențiar universitar în cadrul Colegiului Național de Apărare, din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: albapopescu1@gmail.com*

Omenirea își urma, în funcție de fusul orar, programul împământenit al celor trei de opt, 8 ore de muncă, 8 ore de relaxare și 8 ore de somn. Până la ora 08:46, ora New York-ului, când zborul cu numărul 11 al companiei American Airlines s-a ciocnit de Turnul de 110 etaje din Nordul complexului de clădiri World Trade Center, care domina insula Manhattan și devenise un simbol al succesului economic american. Peste câteva minute, la ora 09:03, a urmat o a doua ciocnire, a zborului United Airlines numărul 175, care a lovit Turnul de Sud. Din acel moment, prăbușirea Turnurilor Gemene devenise o problemă de timp. Peste încă o jumătate de oră, la ora 09:37, un alt zbor al companiei American Airlines, cu numărul 77, a lovit clădirea Pentagonului, în Arlington, Virginia, lângă capitala federală, Washington D.C.. Iar, peste o altă jumătate de oră, la 10:03, zborul cu numărul 93 al companiei United Airlines s-a prăbușit lângă localitatea Shanksville din statul Pennsylvania, după ce pasagerii s-au luptat cu teroriștii care deturnaseră avionul și urmau să îl prăbușească fie peste clădirea Capitoliului Statelor Unite, sediul puterii legislative americane, fie peste Casa Albă, sediul președinției SUA. În total, în urma atacurilor au murit 2.977 de oameni, în marea lor majoritate civili, cetățeni ai 90 de state. Laolaltă cu victimele au murit și cei 19 teroriști afiliați organizației teroriste Al Qa'ida¹, care în 1993 mai avusese o tentativă de a demola Turnurile iar, în 1997 atacase ambasadele americane din capitalele statelor Kenya și Tanzania.

Dacă, inițial, mulți credeau că a fost un groaznic accident sau vreo scenă dintr-un film de acțiune hollywoodian, numărul în creștere al dezastrelor demonstra că nu era vorba nicidecum despre vreo întâmplare nefericită sau despre imaginația unui scenarist, ci despre un eveniment cât se poate de grav și de real. Un eveniment care se desfășura sub privirile unei omeniri stupefiate, care nu înțelegea cine sunt cei care atacă și, mai ales, cum de este posibil ca superputerea momentului să fie lovită atât de sistematic.

Șocul resimțit de întreg Globul în ziua de 11 septembrie 2001 a fost urmat de serii de „unde de șoc”, care au transformat societatea și jocul geopolitic global, astfel că nici la două decenii de la evenimente „cenușa” Turnurilor Gemene nu s-a „așternut” complet.

Cât de amplu a fost impactul atacurilor islamiștilor din Al Qa'ida asupra Statelor Unite ale Americii, din 11 septembrie 2001? Și cum reverberează el la două decenii de la prăbușirea Turnurilor World Trade Center?

1. Impactul pe termen foarte scurt și scurt (1-5 ani)

La nivel psihologic general, stupoarea cauzată de atacuri și, mai ales, de prăbușirea Turnurilor Gemene, a fost urmată de un amestec de îngrijorare față

¹ ***, „A Timeline of the U.S.-Led War on Terror”, *History*, URL: <https://www.history.com/topics/21st-century/war-on-terror-timeline>, accesat la 11.09.2021.

de ce ar mai putea urma, furie față de atacatori, oroare față de actul de teroare și compasiune față de victime și familiile acestora. Cu mici excepții, precum unii islamiști care au chiuit de bucurie la vestea că „Marele Satan” – precum numesc ei America – a fost „străpuns în inimă”².

Mass media globală a dedicat largi programe de știri atacurilor teroriste și autorilor ei. În decurs de câteva ore, liderul Al Qa’ida, Osama bin Laden (1957-2011) a devenit principala *persona non grata* a lumii. Din Vanuatu până în Newfoundland și din Lesotho în Insulele Feroe, oricare cetățean al planetei a aflat despre fanaticul saudit care răspândea teroare în numele lui Allah. Practic, din acel moment, în mentalul colectiv, terorismul a încetat să mai fie un fenomen mai mult sau mai puțin colateral conflictului arabo-israelian, devenind o cât se poate de reală și iminentă amenințare globală. Prima amenințare globală cu care omenirea, aflată în plin marș globalizant spre o prezumtivă guvernanta globală, se confrunta.

În plan economic, dezastrul produs de prăbușirea *World Trade Center* a fost urmat de închiderea, timp de o săptămână, a *Bursei* din New York (NYSE) și a altor burse americane și de prăbușirea acțiunilor bursiere, îndeosebi ale companiilor de transport aerian și de asigurări. Desigur, cei care, în virtutea unei inspirații aparte vânduseră acțiuni înainte de 08:46 au câștigat, în timp ce imensa majoritate a jucătorilor bursieri a pierdut sume enorme³. Distrugerile provocate Manhattan-ului au costat afaceri și fonduri impresionante pentru refacerea zonei, refacere care s-a încheiat abia în noiembrie 2014, când s-a inaugurat *One World Trade Center*, complexul de clădiri construit în proximitatea turnurilor prăbușite.

În plan politic, administrația republicană a președintelui George W. Bush, care până atunci se confruntase cu critici acerbe din partea opoziției democratice, a beneficiat de o perioadă de *respiro*, atenția generală fiind focalizată asupra gestionării crizei generate de atacuri. Mai mult, în zilele care au urmat atacurilor, societatea americană, profund divizată ideologic între progresiștii democrați și conservatorii republicani, și-a regăsit coeziunea pierdută după cel de-al Doilea Război Mondial. Pentru prima dată de la încheierea războiului, în America nu mai contau ideologia și interesele de grup⁴.

Și, tot pentru prima dată, de data aceasta în istoria ei, America s-a văzut atacată

² *** „What ABC News Footage Shows of 9/11 Celebrations”, *ABC News*, URL: <https://abcnews.go.com/US/video/abc-news-footage-shows-911-celebrations-35571201>, accesat la 11.09.2021;

*** „Palestinians celebrate at Damascus Gate”, *Youtube*, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UucjbGmJILk>, accesat la 11.09.2021.

³ Marc Davies, „How September 11 Affected The U.S. Stock Market”, *Investopedia*, 11.09.2021, URL: <https://www.investopedia.com/financial-edge/0911/how-september-11-affected-the-u.s.-stock-market.aspx>, accesat la 11.09.2021.

⁴ Pa Timesherald, „The national unity following the 9/11 attacks vanished. Can we find it again?”, *Daily Local News*, 10.09.2021, URL: <https://www.dailylocal.com/2021/09/10/the-national-unity-following-the-9-11-attacks-vanished-can-we-find-it-again-3/>, accesat la 11.09.2021.

pe propriul teritoriu național.

Astfel că, în plan militar, la o zi de la evenimente, în 12 septembrie 2001, președintele Bush a ieșit public și a declarat război celor care au pus la cale atacurile spunând că: „Statele Unite ale Americii vor folosi toate resursele noastre pentru a cuceri acest inamic. Vom aduna lumea. Vom avea răbdare. Vom fi concentrați și vom fi fermi în determinarea noastră. Această bătălie va dura și se va rezolva, dar nu ne înșelăm, vom câștiga”⁵. Iar, câteva zile mai târziu, în 20 septembrie 2001, în cursul unei declarații adresate Congresului și națiunii, același președinte american a declarat *War on Terror – Război Terorii*, spunând că: „războiul nostru împotriva terorismului începe cu Al Qa’ida, dar nu se termină aici. Nu se va încheia până când fiecare grup terorist cu acoperire globală nu va fi găsit, oprit și învins”⁶. În 25 septembrie 2001, secretarul apărării, Donald Rumsfeld, a anunțat declanșarea „Operației Enduring Freedom”, având ca misiune principală lichidarea grupărilor teroriste care acționează la nivel global iar, în 7 octombrie 2001, regimul taliban din Afganistan a fost atacat cu lovituri aeriene de către forțele reunite americane și britanice. În perioada 19-20 septembrie 2001, forțele speciale aliate au ajuns în dreptul orașului Kandahar iar, în 7 decembrie 2001, regimul taliban a fost înfrânt⁷. Din acel moment, SUA au preluat controlul militar al statului afgan, rămânând în zonă pentru 20 de ani, până în 31 august 2021.

Mai apoi, în 29 ianuarie 2002, în declarația despre Starea Uniunii susținută în fața Congresului, președintele Bush a nominalizat Irakul, Iranul și Coreea de Nord ca făcând parte din *evil ax – axa răului a rogue states – statelor paria*⁸. În 19 martie 2003, SUA și aliații săi au atacat Irakul, pe care l-au cucerit rapid, astfel că, la 1 mai 2003, președintele Bush a anunțat „îndeplinirea misiunii”. Au urmat evenimentele din perioada 17 decembrie 2010 – decembrie 2012, când statele din Orientul Mijlociu și Nordul Africii au fost destabilizate de un val de anarhie islamistă radicală, orchestrat de Rețeaua Islamistă Globală, în urma căruia Libia, Yemenul și Siria au devenit teatre de război civil, iar terorismul islamist a proliferat mai intens ca oricând în istoria sa. Apoi, au survenit momentele din 2 mai 2011, când liderul Al Qa’ida, Osama bin Laden, a fost ucis de un comando american în locuința sa din Abbottabad, Pakistan, și cel din 28 decembrie 2014, când administrația Obama a

⁵ ***, „Remarks Following a Meeting With the National Security Team. September 12, 2001”, Sept. 11 / Administration of George W. Bush, 2001, p. 1302, URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/WCPD-2001-09-17/pdf/WCPD-2001-09-17-Pg1302.pdf>, accesat la 15.09.2021.

⁶ President George W. Bush, „Address to a Joint Session of Congress and the American People”, United States Capitol, Washington, D.C., 20.09.2001, URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>, accesat la 15.09.2021.

⁷ ***, A Timeline of the U.S.-Led War on Terror, *op.cit.*

⁸ ***, „Text of President Bush’s 2002 State of the Union Address Jan. 29, 2002”, *The Washington Post*, URL: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/transcripts/sou012902.htm>, accesat la 11.09.2021.

declarat încheiat războiul din Afganistan, fără a retrage, însă, și trupele⁹.

Războiul declarat terorismului a reconfigurat conceptul strategic al Alianței Nord-Atlantice, care a inclus terorismul în rândul amenințărilor asimetrice și, foarte important, a oferit o nouă legitimitate NATO, confruntată până atunci cu dileme și critici din partea conclavurilor de politologi, legate de rolul și sensul menținerii Alianței, în contextul încheierii Războiului Rece și al „sfârșitului istoriei” prin victoria definitivă a neoliberalismului¹⁰.

Mai mult, războiul împotriva terorismului a adus în prim-planul analizei geostrategice și de intelligence problematica Orientului Mijlociu și a întregului spațiu islamic, a deschis noi direcții de cercetare, a determinat dezvoltarea unor discipline și competențe profesionale conexe, dedicate prevenirii și combaterii terorismului, psihologiei radicalizării și deradicalizării, comunicării în cazul unei crize generate de un atentat terorist, rezilienței societale în fața amenințărilor asimetrice și hibride. De asemenea, a condus la înființarea de centre de cercetare, *think-tank*-uri și catedre universitare, la publicarea unei bogate literaturi de specialitate, la dezvoltarea site-urilor de profil, precum și la apariția specialiștilor în domeniu și a publicului interesat.

În planul securității, pe fondul emoției generale, în 26 octombrie 2001, administrația George W. Bush a anunțat că SUA instituie, pe o perioadă limitată de patru ani, legea *USA Patriot Act de unire și întărire a Americii, prin furnizarea de instrumente adecvate necesare pentru interceptarea și obstrucționarea terorismului*¹¹.

Născută din nevoia stringentă de a asigura siguranța internă, legea a extins masiv puterile forțelor de aplicare a legii, încălcând drepturi constituționale, până în punctul în care America începuse să fie descrisă ca un stat polițienesc, un *Big Brother*¹² interesat să supravegheze și să manipuleze atât proprii cetățeni, cât și pe cetățenii altor state¹³.

Actul amintit, care a autorizat detenția pe durată nedeterminată și fără condamnare¹⁴, precum și percheziția și înregistrarea fără mandat, consimțământ sau încunoștințare a oricărui cetățean american sau non-american suspectat că

⁹ ***, A Timeline of the U.S.-Led War on Terror, *op.cit.*

¹⁰ N.A.: Aluzie la lucrarea politologului american Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man* (traducerea autorului: Sfârșitul istoriei și ultimul om), publicată, inițial, în 1992, la Editura The Free Press, din New York.

¹¹ ***, *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA Patriot Act) Act Of 2001*, Public law 107-56, 26.10.2001; URL: <https://www.congress.gov/107/plaws/publ56/PLAW-107publ56.pdf>, accesat la 01.09.2021.

¹² N.A.: Aluzie la personajul cărții *1984*, publicată în 1949 de scriitorul britanic George Orwell.

¹³ David Cole, „Patriot Act’s Big Brother”, *The Nation*, 27.02.2003, URL: <https://www.thenation.com/article/archive/patriot-acts-big-brother/>, accesat la 01.09.2021.

¹⁴ ***, Public Law 107-56—OCT. 26, 2001, *op.cit.*, Title IV, Subtitle B, Sec. 412.

ar organiza acțiuni teroriste¹⁵ (mandatul putând fi obținut ulterior), includea trei dispoziții principale:

- capacități extinse de supraveghere pentru forțele de ordine, inclusiv prin monitorizarea telefoanelor interne și internaționale¹⁶;
- facilitarea comunicării între agenții, pentru a permite agențiilor federale să utilizeze mai eficient toate resursele disponibile în eforturile de combatere a terorismului¹⁷;
- sancțiuni sporite pentru infracțiuni de terorism și o listă extinsă de activități care s-ar califica pentru acuzații de terorism, inclusiv spălarea de bani în scopul finanțării terorismului¹⁸.

Prevederile legale ale *Patriot Act* au rămas în vigoare, cu mici modificări, până în anul 2020, când Camera Reprezentanților a refuzat o nouă prelungire¹⁹.

Legea amintită a devenit model de urmat și pentru alte state preocupate de contracararea proliferării rețelei islamiste globale, astfel că, treptat, legislația antiterorism a fost consolidată, devenind o normalitate supravegherea populației în spații publice, apoi a convorbirilor telefonice prin „mandate de securitate națională” care includeau automat toți contactii subiectului vizat²⁰, și, în final, a mediului online public și privat. S-au creat și dezvoltat structuri specializate în prevenirea și combaterea terorismului, s-au pus bazele ori s-au extins parteneriate interagenții pe modelul britanic al COBR/COBRA (Cabinet Office Briefing Room)²¹ sau internaționale, în numele obiectivului comun de contracarare a rețelei islamiste globale, precum formatul NATO-Rusia²², sau organizații regionale care au dedicat structuri specializate aceluiași obiectiv, precum Structura Regională de Anti-Terrorism (RATS) cu sediul în Tashkent, Uzbekistan, din cadrul Organizației

¹⁵ *Ibidem*, Title II, Sec. 206, Sec. 213, Sec.215, Sec. 216, Sec.217; Susan Jo Keller, „Judge Rules Provisions in Patriot Act to Be Illegal”, *New York Times*, 27.09.2007, URL: <https://www.nytimes.com/2007/09/27/washington/27patriot.html?ref=us>, accesat la 01.09.2021.

¹⁶ ***, PUBLIC LAW 107–56—OCT. 26, 2001, *op.cit.*, Title II.

¹⁷ *Ibidem*, Title I.

¹⁸ *Ibidem*, Title III.

¹⁹ Alex Abdo, Jenny Beth, „Op-Ed: Choosing between Big Brother and the Bill of Rights”, *Los Angeles Times*, 29.05.2015, URL: <https://www.latimes.com/opinion/op-ed/la-oe-0529-abdo-martin-nsa-20150529-story.html>, accesat la 01.09.2021.

²⁰ ***, „Controversă privind modul în care SRI ascultă telefoanele”, *BBC Romanian*, URL: https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/03/printable/060301_sri_telefoane_shtml, accesat la 01.09.2021.

²¹ ***, *COBR (COBRA)*, Institute for Government, URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/cobr-cobra>, accesat la 01.09.2021.

²² ***, *NATO-Russia practical cooperation*, North Atlantic Treaty Organization, decembrie 2013, URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2013_12/20131127_131201-MediaBackgrounder-NRC_en.pdf, accesat la 01.09.2021.

de Cooperare de la Shanghai²³.

Tot în baza acestei legi s-au introdus noi protocoale de securitate la îmbarcarea pe aeronave sau nave de croazieră, care au fost preluate, mai apoi, de toate statele lumii și menținute până în prezent, chestiune care a dus la dezvoltarea industriei echipamentelor de control de frontieră.

Și, tot în planul securității, atacurile islamiștilor definesc pe deplin conceptele de „surpriză strategică” și „lebadă neagră”, des uzitate în limbajul de specialitate.

2. Impactul pe termen mediu (10-20 de ani)

Atacurile din 11 septembrie 2001 au intrat în conștiința lumii ca un moment istoric de maximum tragism, care a demonstrat că nici măcar America, cu bugetul său anual uriaș pentru apărare, nu poate beneficia de o securitate absolută. Un eveniment comemorat anual, căruia i s-au dedicat filme documentare, monumente și memoriale, între care *Memorialul* și *Muzeul Național 11 Septembrie* din New York City, *Memorialul Pentagon* din comitatul Arlington și *Memorialul Național al Zborului 93*, de lângă Shanksville²⁴.

În plan economic, prezența militară americană în Afganistan a costat bugetul SUA aproximativ 2,300 miliarde de dolari. Potrivit Departamentului Apărării al SUA, cheltuielile militare totale în Afganistan (din octombrie 2001 până în decembrie 2020) au fost de 825 miliarde de dolari, cu 131,3 miliarde de dolari cheltuiți pentru proiecte de reconstrucție. Acestor cheltuieli li se adaugă dobânzi pentru datoriile utilizate pentru finanțarea războiului, cheltuieli pentru îngrijirea veteranilor și cheltuielile pentru bazele de operațiuni din Pakistan²⁵. Peste 50% din fonduri au fost folosite pentru antrenarea și înzestrarea forțelor de securitate afgane, inclusiv a armatei naționale afgane și a forțelor de poliție, la care se adaugă cheltuieli pentru operațiuni de contrainsurgență și întreținerea trupelor. La rândul lor, aliații din NATO au cheltuit sume importante pentru reconstrucția și pacificarea Afganistanului. Spre exemplu, Marea Britanie și Germania, care au avut cel mai mare număr de soldați în Afganistan după SUA, au cheltuit aproximativ 30 de miliarde de dolari și, respectiv, 19 miliarde de dolari pe parcursul războiului²⁶.

²³ *** , *Information on Regional Anti-Terrorist Structure of Shanghai Cooperation Organization*, Shanghai Cooperation Organization, URL: <https://web.archive.org/web/20081211154326/http://www.sectosco.org/fk-03.html>, accesat la 01.09.2021.

²⁴ *** „17 ani de la atentatul asupra World Trade Center din New York. Aproape 3.000 de persoane au murit”, *Avântul Liber*, 11 Septembrie 2018, URL: <https://www.avantulliber.ro/2018/09/11/17-ani-de-la-atentatul-asupra-world-trade-center-din-new-york-aproape-3-000-de-persoane-au-murit/>, accesat la 16.09.2021.

²⁵ *** „Afghanistan: What has the conflict cost the US and its allies?”, *BBC*, 03.09.2021, URL: <https://www.bbc.com/news/world-47391821>, accesat la 12.09.2021.

²⁶ *Ibidem*.

Într-un raport privind eforturile de reconstrucție în Afganistan, adresat Congresului SUA, în octombrie 2020, se afirmă că, între mai 2009 și 31 decembrie 2019, aproximativ 19 miliarde de dolari au fost pierduți prin fraudă, abuz sau risipă²⁷.

În plan uman, costurile au fost uriașe:

- „membrii serviciului american uciși în Afganistan până în aprilie: 2.448;
- contractori americani: 3,846;
- militari și poliție națională afgană: 66,000;
- alți membri ai serviciilor aliate, inclusiv din alte state membre NATO: 1.144 (dintre care 27 de militari români);
- civili afgani: 47,245;
- angajați ai unor organizații umanitare: 444;
- jurnaliști: 72”²⁸.

Acestor costuri din Afganistan, li se adăugă cele aferente operațiilor de contraterorism, desfășurate de SUA în alte 85 de țări, printre care Pakistan, Irak, Siria/ISIS, Yemen, Somalia. Într-un raport publicat în perioada august-septembrie 2021, de Watson Institute International & Public Affairs, se afirmă că „peste 929,000 de oameni au murit în războaiele de după 11 septembrie, din cauza violenței directe de război și a efectelor reverberante ale războiului; peste 387,000 de civili au fost uciși în urma luptelor; 38 de milioane de persoane s-au transformat în refugiați de război ori au fost strămutate; cheltuielile federale pentru războaiele de după 11 septembrie au depășit 8000 de miliarde de dolari; războaiele au fost însoțite de încălcări ale drepturilor omului și ale libertăților civile atât în SUA, cât și în străinătate”²⁹.

Toate acestea reprezintă un efort financiar uriaș, răsfrânt asupra mecanismelor financiare interne ale SUA care, în 2019, raporta o balanță negativă de cont curent, de -480,225 miliarde dolari și o datorie externă de 20275,951 miliarde de dolari, cea mai mare de pe glob³⁰ (Uniunea Europeană înregistrează cea mai mare datorie externă cumulată, de peste 29,270 miliarde de dolari, dar aceasta nu este stat, ci o structură suprastatală³¹).

Istoria a demonstrat că ori de câte ori o superputere și-a supraextins prezența militară, ea a sfârșit prin a intra în declin economic și, mai apoi, prin a pierde supremația în jocul geopolitic al momentului. O inexorabilă evoluție, magistral argumentată de istoricul britanic Paul Kennedy în lucrarea sa de referință, intitulată

²⁷ ***, *SIGAR OVERSIGHT*, 30.10.2020, Quarterly Report to Congress, URL: <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2020-10-30qr-section2.pdf>, accesat la 12.09.2021.

²⁸ ***, *Costs of War*, Watson Institute International & Public Affairs, Brown University, URL: <https://watson.brown.edu/costsofwar/figures/2021/WarDeathToll>, accesat la 12.09.2021.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ ***, „United States”, *CIA World Fact Book*, URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-states/#economy>, accesat la 12.09.2021.

³¹ ***, „European Union”, *CIA World Fact Book*, URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/european-union/>, accesat la 12.09.2021.

„Ascensiunea și decăderea marilor puteri: schimbări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000”, publicată în 1987. În opinia lui Kennedy, cota Americii din puterea globală scade rapid, iar „sistemul politic american, foarte liberal, neintervenționist, nu va putea stopa această cădere. În plus, America va trebui să se confrunte cu cele două mari teste care pun la încercare longevitatea unui hegemon global:

1. în plan militar/strategic, capacitatea de a păstra un echilibru între nevoile subiective, defensive, și capacitățile din teren;
2. în plan economic și tehnologic, capacitatea de a-și menține competitivitatea și flexibilitatea în fața unor eventuale schimbări structurale globale.

Cel de-al doilea test va fi cel mai important, cu atât mai mult cu cât, similar imperiilor dinaintea sa, America experimentează *imperial overstretch* – *supraextinderea imperială* sau, altfel spus, „suma totală a intereselor și obligațiilor globale americane este, astăzi, mult mai mare decât puterea țării de a le apăra pe toate simultan”³²³³. Tot Kennedy amintea că va fi puțin probabil ca SUA să fie atacate pe teritoriul lor național (afirmație contrazisă de atacurile din 11 septembrie 2001). „Dar va fi foarte probabil ca, la un moment dat, interesele lor globale să fie atacate. Situație în care vor fi obligate să aleagă între intervenție și retragere. Atunci când atacurile vor fi tot mai numeroase, așa cum s-a întâmplat cu magnificul Imperiu Chinez medieval, SUA vor începe să se retragă, recunoscându-și propriul declin”³⁴. Un risc al supralicitării puterii militare americane, binecunoscut la Pentagon, asupra căruia analiștii atrăgeau atenția încă din anii 1980 – aspect amintit de Kennedy, care spunea că „nu este deloc surprinzător faptul că îngrijorările cele mai mari privind discrepanța dintre angajamentele Americii și puterea reală a Americii se înregistrează în cercurile militare, pentru simplul motiv că ele vor fi primele care vor avea de suferit, dacă această slăbiciune strategică ar urma să fie expusă în testul dur al războiului. De aici și frecvențele avertismente ale Pentagonului în legătură cu obligația de a face acte de jonglerie logistică globală, schimbând forțele dintr-un „punct fierbinte” în altul, pe măsură ce problemele apar”³⁵.

Războiul global împotriva terorismului, consecutiv atacurilor din 11 septembrie 2001, oricât de mult a servit economic complexului militaro-industrial, prin costurile enorme pe care le-a impus bugetului federal, a generat mari dezechilibre financiare economiei americane. Aceasta a fost o stare de fapt amplificată de „talibanismul”

³² Paul Kennedy, “The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000”, *Random House*, 1987, URL: https://www.cia.gov/library/abbottabad-compound/04/04A70DD54F5CB55BED6BE3B351E242EE_The_Rise_and_Fall_of_Great_Power_Paul_Kennedy.pdf, p.515, accesat la 10.10.2020.

³³ Alba-Iulia Catrinel Popescu, *Tratat de geopolitică, Volumul I – Geopolitica puterii maritime*, Editura Top Form, București, 2020, p.267.

³⁴ *Ibidem*, p. 269.

³⁵ Paul Kennedy, *op.cit.*, p. 519.

progresist al administrației Obama, care a deschis și mai mult piața americană importurilor concurente propriilor produse și a permis dezindustrializarea unor mari regiuni ale Statelor Unite prin relocarea facilităților industriale în China, Mexic sau alte state cu mână de lucru ieftină, favorizând companiile multinaționale în detrimentul bugetului federal. Administrație responsabilă, chiar și indirect, de „aventura” strategică a „primăverii arabe”, care a deschis noi și noi câmpuri de luptă, a stimulat proliferarea islamismului radical și a terorismului, aruncând America în spirala cheltuielilor militare bazate pe împrumuturi pe piața de capital. Astfel, a început declinul puterii economice americane. O situație înțeleasă de administrația Trump, care a dispus retragerea parțială sau completă a trupelor americane din numeroasele focare de conflict aferente foarte păgubosului război împotriva terorismului, dispunând totodată instituirea de măsuri active împotriva structurii care a creat tot acest terorism, respectiv Rețeaua Islamistă Globală³⁶.

Aceleași decizii au fost adoptate și de administrația Biden, care a ordonat retragerea trupelor americane din Afganistan și lichidarea uneia dintre cele mai importante surse de drenaj financiar a bugetului federal. O retragere strategică în cel mai pur stil *real-politik*, care a lăsat Chinei și Rusiei responsabilitatea gestionării unui regim ultraconservator islamist. Un regim neomedieval care, dacă nu se va confrunta cu un război civil declanșat de rebelii fideli foștilor lideri afgani reuniți în *Frontul Național de Rezistență al Afganistanului* condus de Ahmad Masoud³⁷, va transforma Afganistanul în emirat salafit în proximitatea Iranului șiit, a „pântecului moale” al Asiei Centrale și al Turkestanului de Est (actuala provincie chineză Xinjiang), un viitor *safe haven* pentru mujahedinii Rețelei Islamiste Globale și sponsor al narco-terorismului global, aceasta fiind o retragere strategică rezultată în urma unui exercițiu de geopolitică aplicată menit să stopeze declinul economic american indus Războiul împotriva terorismului.

Și, nu în ultimul rând, trebuie amintit că războiul împotriva terorismului a declanșat un val migraționist fără precedent, de la războaiele hegemonice ale secolului al XX-lea până în prezent, în care, precum am amintit anterior, 38 de milioane de persoane s-au transformat în refugiați de război, ori au fost strămutate. O migrație transfrontalieră masivă, care a destabilizat statele țintă prin multiplele consecințe în plan economic, demografic, politic, de sănătate publică, de siguranță publică și securitate națională pe care le-a generat. Migrație aflată în serviciul Rețelei Islamiste Globale, care și-a diseminat „familiile” în statele țintă, precum și al structurilor de criminalitate organizată, care au obținut profituri uriașe din traficul

³⁶ Informații despre subiect pot fi găsite în: Alba-Iulia Catrinel Popescu, *Analize incomode*, Editura Militară, București, 2020, pp. 143-202.

³⁷ ***, „He promised an „organized resistance” to Taliban rule. Now he wants U.S. help to lead the fight”, *CBS News*, 19.08.2021, URL: <https://www.cbsnews.com/news/afghanistan-news-taliban-resistance-amrullah-saleh-ahmad-massoud-panjshir/>, accesat la 12.09.2021.

de persoane și de ființe umane, din traficul de artefacte și capturi de război, din traficul cu armament, narcotice, medicamente contrafăcute etc.

În loc de încheiere: Care sunt potențialele evoluții geopolitice pe termen scurt în contextul declinului economic american?

Declinul economic și, mai ales, relocarea facilităților industriale americane în alte țări și costurile economice uriașe induse de pandemia de coronavirus, au dus la sărăcirea unui procent semnificativ din populația americană și scăderea ponderii clasei de mijloc în structura societății americane, în paralel cu împovărarea și mai accentuată a bugetului federal, obligat să susțină milioane de victime directe sau colaterale ale crizei medicale. Dezechilibre economice responsabile de creșterea procentului populației radicalizate și de apariția mișcărilor politice extremiste de stânga, precum *Antifa*, *Black Lives Matter*, *Occupy Wall Street* sau de dreapta, precum *Proud Boys*. Extinderea radicalizării în rândul membrilor clasei de mijloc a societății americane a dus la adâncirea prăpastiei ideologice între cele două partide care guvernează alternativ superputerea momentului, astfel că, intern, America se confruntă cu mari provocări legate de menținerea unității naționale și a cadrului democratic prevăzut de Constituție – tot mai contestată de activiștii de stânga, pe motiv că a fost concepută de foști proprietari de sclavi³⁸.

Cu aceste provocări interne, America este obligată să își reconsidere strategia economică și militară. În acest sens, se înscrie închiderea „micilor războaie”, extrem de bugetivore și total neprofitabile în privința imaginii internaționale, influenței instituționale și a câștigurilor strategice pe termen lung. Sau, altfel spus, înlocuirea strategiei de tip imperial cu o strategie burgheză, de tip cost-effective, adică eficientă din punct de vedere economic, flexibilă și inovativă. Prin urmare, este foarte posibil să asistăm la crearea blocului maritim anglo-american, în contextul intensificării competiției geopolitice din cadrul trilateralei SUA-China-Federația Rusă, și la o concentrare a forțelor acestui bloc în spații geopolitice considerate de maximă importanță geostrategică pentru ambele puteri, precum Europa Apuseană, Coridorul Nord-Sud Est-European, India, Asia de Sud-Est, Pacificul de Nord.

În plan internațional, ambițiile geopolitice în creștere ale Franței și Germaniei este posibil să tensioneze echilibrele europene și pe cele din cadrul trilateralei puterilor ordonatoare ale sistemului internațional, chestiune care riscă să gliseze ordinea mondială de la uni-multipolaritatea actuală, la o multipolaritate debalansată, foarte periculoasă pentru *status-quo*.

De asemenea, îngrijorările Indiei privind emergența Chinei în Oceanul Indian

³⁸ Connie Rice, „Don't get 'woke,' get serious about saving democracy. The Civil War can still be lost”, *USA Today*, URL: <https://eu.usatoday.com/story/opinion/2021/06/13/america-has-struggled-racial-issues-and-its-time-save-democracy/7618701002/>, accesat la 12.09.2021.

și cele ale Japoniei, Taiwanului, statelor riverane Mării Chinei de Sud, Australiei și Noii Zeelande privind comportamentul dominant al Chinei în Pacific, ar putea genera noi alianțe militare (posibil chiar o alianță militară pe format NATO) care să contrabalanseze amenințarea chineză în spațiul indo-pacific.

De partea cealaltă, binomul tactic ruso-chinez este puțin probabil (dar nu este exclus) să se transforme într-un bloc continental. Mai posibil este ca Rusia să caute să își mențină rolul actual, independent, în competiția hegemonică sino-americană, urmărind să obțină cât mai multe avantaje din partea fiecăruia dintre cei doi competitori. Avantaje care vor viza atingerea intereselor sale în regiunea Mării Negre și materializarea strategiei sale europene, de menținere a monopolului energetic, în deplină rezonanță cu Germania.

Iar, în Orientul Mijlociu, provocarea afgană la adresa Rusiei, Iranului și Chinei s-ar putea termina fie printr-o pacificare, dacă Rețeaua Islamistă va abandona planul strategic de creare a Califatului Global cu capitala la Ierusalim (puțin probabil), fie printr-o masivă destabilizare a zonei, prin angrenarea Afganistanului în jocul de putere al statelor afiliate Rețelei (Turcia, Qatar, Pakistan, Teritoriile Palestiniene), destabilizare care ar putea temporiza ambițiile chineze în Eurasia.

Din datele prezentate anterior reiese cu claritate faptul că atacurile islamiștilor din Al Qa'ida asupra SUA, din 11 septembrie 2001, au reprezentat un punct major de inflexiune în dinamica geopolitică și socială din ultima perioadă a umanității.

Pe de o parte, impactul pe termen scurt și mediu al acestui eveniment geopolitic a afectat mase uriașe de oameni, a reconfigurat jocul geopolitic global, a accelerat transformarea sistemului internațional dinspre unipolaritate, spre unimultipolaritate, existând riscul unei înclinări către o multipolaritate debalansată, a spoliat economia americană de peste 8000 de miliarde de dolari, generând mari dezechilibre economice la nivel global, și a creat o conjunctură geopolitică favorabilă emergenței Chinei și Rusiei.

Pe de altă parte, evenimentul din 11 septembrie 2001 a avut ca rezultat o schimbare de paradigmă în privința rolului și locului culturii de securitate în societate, a adus în prim plan nevoia dezvoltării rezilienței societale în fața unor agresiuni asimetrice și, totodată, problematica Orientului Mijlociu și a Africii de Nord și existența Rețelei Islamiste Globale, a dezvoltat direcții de analiză ale spațiului islamic, concepte noi, dar și competențe profesionale noi. Atacurile au declanșat o schimbare de paradigmă și în privința măsurilor de securitate a transporturilor civile aeriene și maritime, a nevoii de monitorizare sporită a spațiilor publice, de securizare a infrastructurilor critice. Așadar, pe scurt, acest eveniment a determinat o ranforsare a instituțiilor de forță la nivel global, ca răspuns la dezvoltarea terorismului ca formă de interacțiune politică.

BIBLIOGRAFIE:

1. FUKUYAMA F., *The End of History and the Last Man*, The Free Press, New York, 1992.
2. KENNEDY P., „The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000”, *Random House*, 1987, URL: https://www.cia.gov/library/abbottabad-compound/04/04A70DD54F5CB55BED6BE3B351E242EE_The_Rise_and_Fall_of_Great_Power_Paul_Kennedy.pdf
3. POPESCU A.I.C., *Analize incomode*, Editura Militară, București, 2020.
4. POPESCU A.I.C., *Tratat de geopolitică, Volumul I – Geopolitica puterii maritime*, Editura Top Form, București, 2020.
5. ***, „Afghanistan: What has the conflict cost the US and its allies?”, *BBC*, 03.09.2021, URL: <https://www.bbc.com/news/world-47391821>
6. ***, „A Timeline of the U.S.-Led War on Terror”, *History*, URL: <https://www.history.com/topics/21st-century/war-on-terror-timeline>
7. ***, *COBR (COBRA)*, Institute for Government, URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/cobr-cobra>
8. ***, „Controversă privind modul în care SRI ascultă telefoanele”, *BBC Romanian*, URL: https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/03/printable/060301_sri_telefoane.shtml
9. ***, *Costs of War*, Watson Institute International&Public Affairs, Brown University, URL: <https://watson.brown.edu/costsofwar/figures/2021/WarDeathToll>
10. ***, „He promised an “organized resistance” to Taliban rule. Now he wants U.S. help to lead the fight”, *CBS News*, 19.08.2021, URL: <https://www.cbsnews.com/news/afghanistan-news-taliban-resistance-amrullah-saleh-ahmad-massoud-panjshir/>
11. ***, *Information on Regional Anti-Terrorist Structure of Shanghai Cooperation Organization*, Shanghai Cooperation Organization, URL: <https://web.archive.org/web/20081211154326/http://www.sectso.org /fk-03.html>
12. ***, *NATO-Russia practical cooperation*, North Atlantic Treaty Organization, Decembrie 2013, URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2013_12/20131127_131201-MediaBackgrounder-NRC_en.pdf
13. ***, *2020 Quarterly Report to Congress*, Sigar Oversight, 30 octombrie, URL: <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2020-10-30qr-section2.pdf>
14. ***, „Text of President Bush’s 2002 State of the Union Address January 29, 2002”, *The Washington Post*, URL: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/transcripts/sou012902.htm>
15. ***, „United States”, *CIA World Fact Book*, URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-states/#economy>
16. ***, „Palestinians celebrate at Damascus Gate”, *Youtube*, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UucjbGmJILk>

17. ***, *Public law 107-56 – oct. 26, 2001, uniting and strengthening America by providing appropriate tools required to intercept and obstruct terrorism (usa patriot act) act of 2001*, URL: <https://www.congress.gov/107/plaws/publ56/PLAW-107publ56.pdf>

18. COLE, D., „Patriot Act’s Big Brother”, *The Nation*, 27.02.2003, URL: <https://www.thenation.com/article/archive/patriot-acts-big-brother/>

19. DAVIES M., „How September 11 Affected The U.S. Stock Market”, *Investopedia*, 11.09.2021, URL: <https://www.investopedia.com/financial-edge/0911/how-september-11-affected-the-u.s.-stock-market.aspx>

20. ***, „The national unity following the 9/11 attacks vanished. Can we find it again?”, *Pa Timesherald* , 10.09.2021, URL: <https://www.dailylocal.com/2021/09/10/the-national-unity-following-the-9-11-attacks-vanished-can-we-find-it-again-3/>

21. ***, „What ABC News Footage Shows of 9/11 Celebrations”, *ABC News*, URL: <https://abcnews.go.com/US/video/abc-news-footage-shows-911-celebrations-35571201>